

ВЪЗМОЖНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА БИОЛОГИЧНО ЛОЗАРСТВО В БЪЛГАРИЯ

Десислава Панталеева, Институт по аграрна икономика

Биологично производство датира от 80-те години на миналия век. Развива се в почти всички страни на Западна Европа, в САЩ, Австралия, Аржентина и други страни. В началото броят на биологичните стопанства е малък, но през 90-те години започва динамично нарастване, стимулирано от държавните субсидии и повишения потребителски интерес. Днес биологично земеделие се прилага в над 110 страни по света. С най-големи площи за отглеждане на биологична продукция са Австралия с 11, 3 млн. ха, Аржентина с 2, 8 млн. ха и Италия с над 1 млн. ха. Особено в развитите страни все по-голям брой потребители търсят здравословна, питателна и незамърсена с изкуствени торове и други химически съставки продукция. Мотивацията им варира от загриженост за екологичното равновесие на земята до загриженост за собственото здраве. Пазарът на биологични продукти се развива бързо не само в Европа и Северна Америка, но и в много други страни, включително и в развиващи се. Някои от тях започват да се възползват от изгодните възможности за износ на биологична продукция (напр. износ на кафе от Мексико, на памук от Уганда и др.). Основните биопродукти, които се продават на пазарите са плодове и зеленчуци, прясно птиче месо и яйца, мляко, масло и сирене, както и зърнени култури.

Значителен потенциал за развитие на биологично земеделие има и България. Една от възможностите за това е лозарството, което е традиционен отрасъл в земеделието на страната. През XX век лозарството се превръща в структуроопределящ отрасъл и заедно с винарството имат най-голям дял в селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост. От 60-те до 80-те години общата площ на лозята надхвърля 2 млн. дка. По това време България е в първата десетка на Европа по площ на лозята и по износ на вино. Годишите на преход от централно планирана към пазарна икономика поставят сектора, както и цялото ни селско стопанство, пред големи трудности и изпитания. През последните две десетилетия, в условията на дълбока и продължителна криза и на реформи в земеделието, българското лозарство претърпява значителни поражения, които се изразяват в голямо намаление на общата площ на лозята (през 2008 г. - 110816 ха), в силно влошаване на агротехническото и санитарно състояние на насажденията, във влошаване на възрастовата и сортова структура.

В България почвено-климатичните условия за развитие на лозарство са изключително благоприятни. Климатът се изменя от умерено континентален в северната част към средиземноморски – в южната, което е много добра предпоставка за отглеждане както на бяло, така и на червено грозде. Биоклиматичните условия на страната формират три големи почвени зони – севернобългарска горско-степна зона, южнобългарска ксеротермална зона и планинска зона. Всяка от тях се отличава с разнообразни почви. В севернобългарска горско-степна зона преобладават черноземите и сивите горски почви, в южнобългарска ксеротермална зона – смолниците и канелено-горските, планинската зона се характеризира с планинските кафяви горски почви.

Степента на замърсяване на околната среда с пестициди и химически торове в България е ниска, установило се е подходящо териториално разположение на лозарските стопанства, сортовата структура е с необходимите качества, има специалисти и работници с подходящи знания и умения. Това означава, че са налице основните необходими предпоставки, които позволяват в отрасъла да се прилагат принципите на биологичното производство. В областта на лозарството основните са:

- Подобряване агрономическата характеристика на почвите, т.е. да се предприемат мерки за възстановяване качествата на земеделската земя като обогатяване на почвата с органични вещества и минерални съединения, запазване на активната микрофлора, подобряване и регулиране на хранителния, водния, въздушния и топлинния режим на почвата.
- Запазване на биоразнообразието в лозовите насаждения и почвата чрез практиките на затревяване с подходящи комбинации от различни видове растения.
- Ограничаване използването на пестициди, опазване на лозята и гроздовата реколта от вредители чрез профилактични мерки, селекция на сортове с повишена устойчивост към гъбни болести, почвени нематоди – преносители на лозови вируси и филуксера.

При производството на вина с качества на биологични продукти се спазват задължителните изисквания на ЕС, а именно: намаляване количеството на култивираните дрожди и ограничаване унищожаването на „дивите“ с химически средства, минимизиране на физичните обработки, силно редуциране използването на серен диоксид. Гроздето и вината, получени в съответствие с изискванията и разрешените практики за биологично производство, са с по-високи качества от тези, получени по конвенционалните технологии.

След присъединяването на България към ЕС започна целенасочена политика за производство на екологично чиста продукция в съответствие с тенденцията за устойчиво развитие на селските райони. С разработването и прилагането на Програмата за развитието на селските райони 2007-2013 г., Националната агроекологична програма и Националния план за развитие на биологичното земеделие в периода 2006-2013 г. се предприемат специални мерки за прилагане на методи за производство, които да запазват или подобряват качеството на околната среда и да осигуряват подобряване качеството на живот на земеделските стопани и на потребителите. Тези мерки са свързани с развитието на вътрешния и външния пазар на биологични продукти и се отнасят до увеличаване на асортимента и количеството на биологичните продукти, които се предлагат в търговската мрежа, развитие на канали за дистрибуция и създаване на групи производители на биологични продукти и храни, изграждане на ефективна система за контрол и сертификация, финансово подпомагане на производителите, утвърждаване на националния знак за биологична продукция, национални информационни кампании за промоция сред населението, подпомагане на българските производители на биологичен посевен и посадъчен материал в България.

В момента земеделски стопани, които произвеждат биологична продукция могат да получават помощ по първия стълб на Общата селскостопанска политика чрез преки плащания и мерки за подпомагане на цените. Биологичното производство е напълно интегрирано в политиката за развитие на селските райони във втория стълб на ОСП и в агроекологичните мерки. Вторият стълб на ОСП се прилага съгласно Регламент на Съвета № 1257/99. Този Регламент третира мерките за развитие на селските райони, включващи агроекологията. От особено значение е фактът, че агроекологичната мярка е единствената, която е задължителна за страните-членки и биологичното земеделие е една от мерките в сферата на агроекологията, която страните-членки на ЕС могат да изберат.

С цел установяване на нагласите за прилагане на екологосъобразни практики при обработването на земята и за спазване на изискванията за опазване на околната среда, през март 2010 година бяха проведени серия дълбочинни интервюта със собственици на средни и големи лозарски стопанства от Югоизточния лозаро-винарски район. Замисълът бе да се установи информираността за екологичните мерки на ОСП за производство на грозде според изискванията и разрешените практики за биологично производство, както и интересът към ползването на възможностите, които тези мерки дават.

В рамките на дълбочинните интервюта бяха поставени въпроси, насочени към установяване степента на информираност на лозарските стопани относно агроекологичните плащания по ПРСР, нагласите за прилагане на мерки, целящи опазване на околната среда, намеренията на собствениците да прилагат нови екологосъобразни практики при обработването на земята, а също и за вида на продукцията на тяхното стопанство и за намеренията им да отглеждат биологично грозде в близките 5-6 г.

На този първи етап бяха проведени интервюта със средни и големи активни производители на грозде. Ето и основните резултати:

Фигура 1

В Югоизточен лозаро-винарски район 90% от анкетираните едри и средни гроздопроизводители познават мярка 214 "Агроекологични плащания" по ПРСР и само 10% не. Това означава, че активно работещите лозари в този район се интересуват и са информирани за възможностите за подпомагане на лозаро-винарския сектор по ПРСР, която ще се прилага до 2013 г.

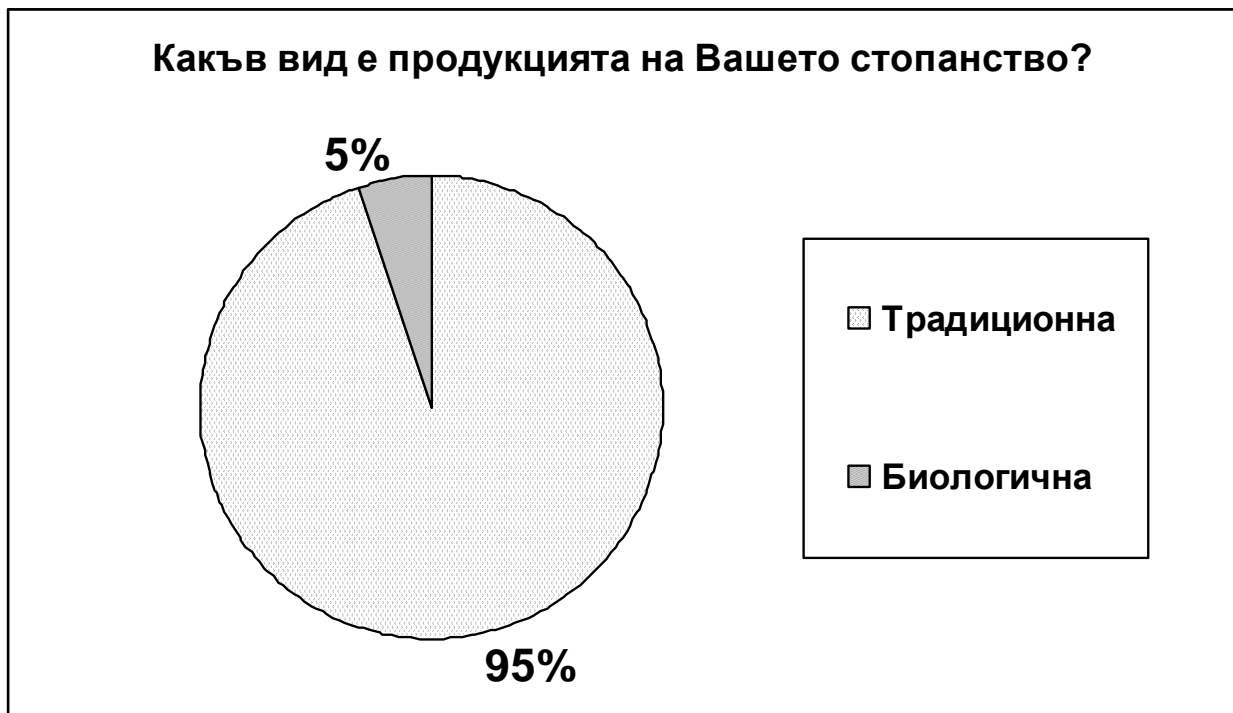
Фигура 2

**Склонни ли сте да прилагате мерки, целящи
опазване на околната среда?**

От собствениците на изследвания тип лозарски стопанства 50% са склонни да прилагат мерки, целящи опазване на околната среда, ако имат икономическа изгода от това, а останалите 50% - ако ще получат подкрепа от МЗХ, САПАРД, ПРСР. Този резултат показва, че на практика всички производители на грозде са склонни да прилагат мерки, опазващи околната среда, ако имат икономическа изгода или ако получат финансова подкрепа от програми или разплащателните агенции на МЗХ. Някои от интервюираните вече имат такъв опит. В периода преди влизането на България в ЕС ДФ "Земеделие" е отпуснал нисколихвени кредити на земеделските производители за закупуване на селскостопански машини и техника. С такъв кредит напр. някои са купили гроздо-комбайни. От програма САПАРД някои собственици са получили субсидия за ремонт на винарските предприятия. До 2013 г., за да направят модерно биологично лозарско стопанство, собствениците могат да кандидатстват за финансова подкрепа по инвестиционните мерки от Програмата за Развитие на

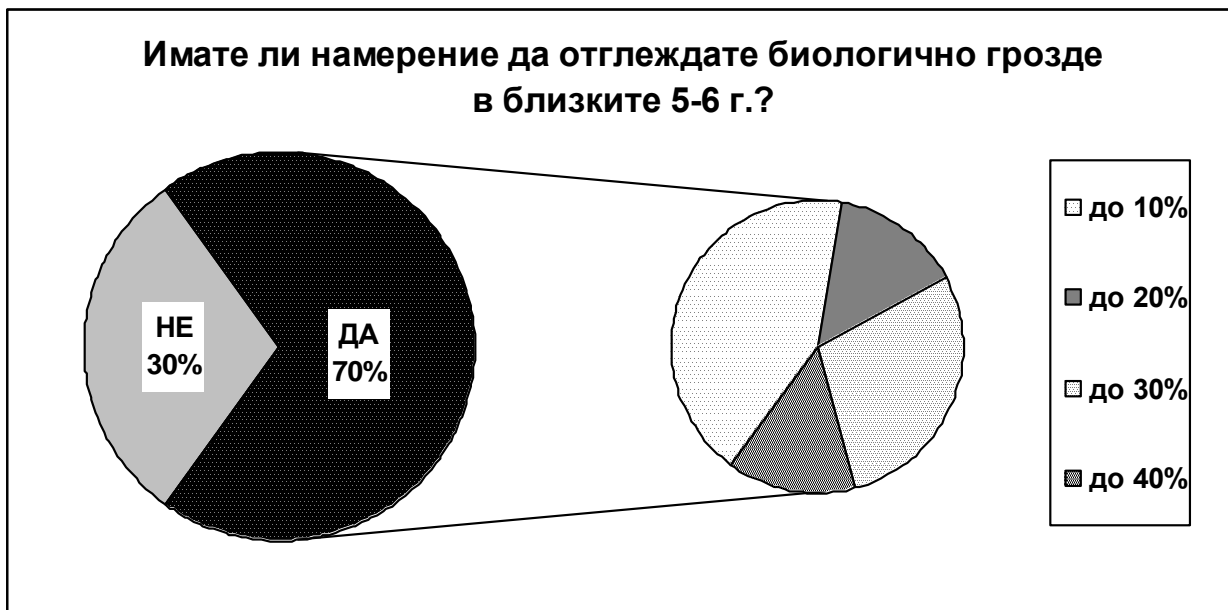
Селските Райони, както и по мярка 214 „Агроекологични плащания” на хектар от същата програма.

Фигура 3

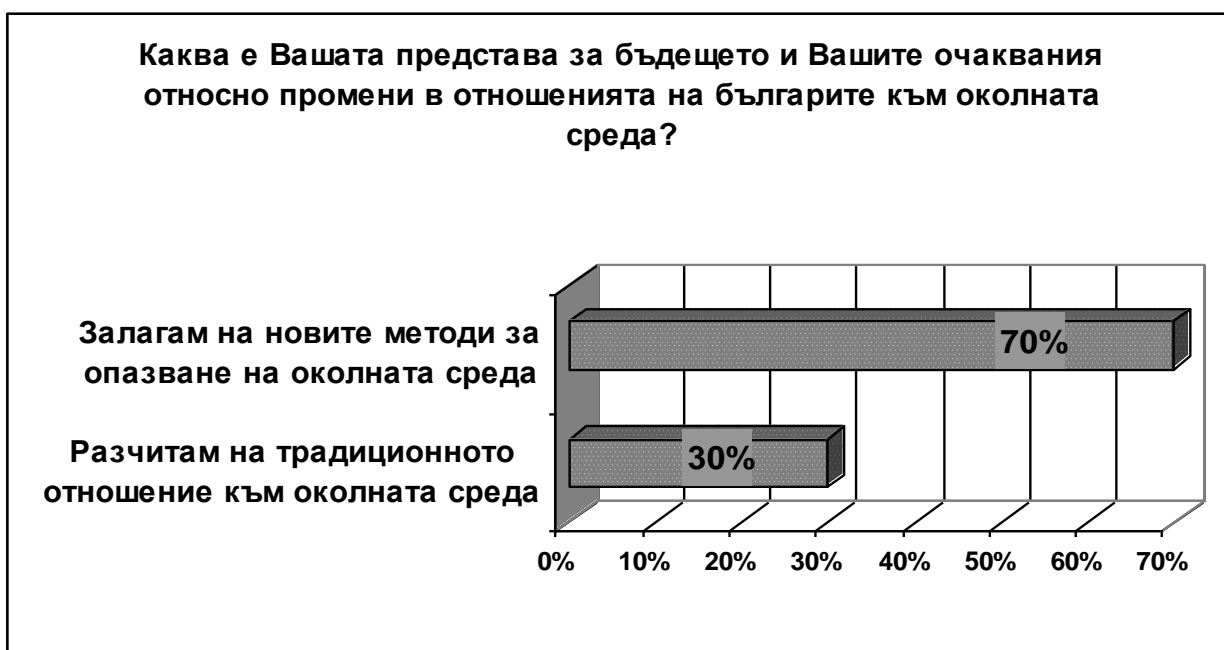
При проучването 95% от анкетираните посочват, че гроздовата им продукция е изцяло традиционна и само 5% отглеждат и биологична продукция. Очевидно собствениците на лозарски стопанства предпочитат традиционните начини за отглеждане на грозде и много малко от тях са склонни да отглеждат биологично грозде в настоящия момент. Причините за това са главно опасенията на производителите за реализацията на биологичната продукция - дали винопроизводителите ще са склонни да изкупят биологичното грозде и на каква цена, тъй като биологичното грозде е не само с по-високо качество, но и с по-висока себестойност и изкупната му цена трябва да е по-висока. Това, което може да стимулира собствениците на лозарски стопанства да отглеждат биологично грозде, е финансовата подкрепа от МЗХ чрез различни програми, които да подпомогнат развитието на биологичното лозарство.

Фигура 4

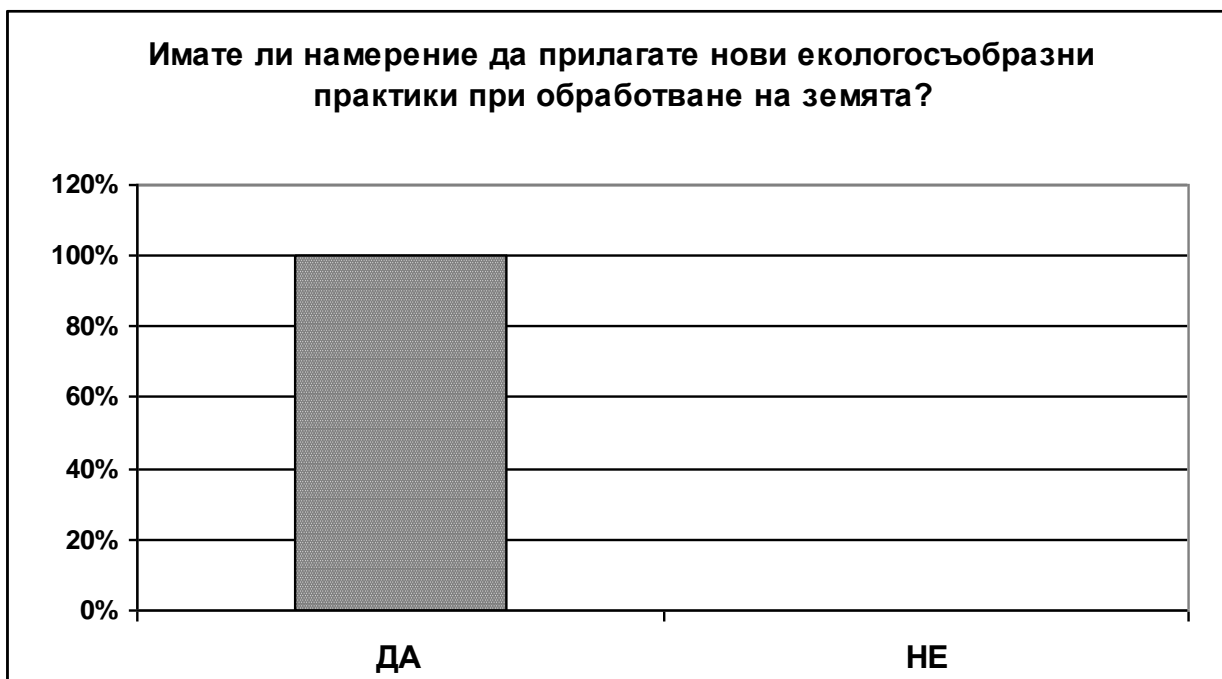

Финансовата подкрепа от МЗХ чрез различни програми е причина 70% от интервюираните гроздопроизводители в югоизточен лозаро-винарски район да имат намерение в близките 5-6 г. да увеличат площите с биологично грозде в техните стопанства, като 30% от тях изразяват намерение да увеличат площите с биологично грозде до 10%. Това показва значителния интерес към биологичното земеделие.

Фигура 5

Фигура 6

От собствениците на лозарски стопанства в югоизточен лозаро-винарски район 70% залагат на нови методи за опазване на околната среда и всички 100% имат намерение да прилагат нови екологосъобразни практики при обработването на земята в близките години. Тези данни в съчетание с благоприятните почвено-климатични условия, опит и традиции в лозаро-винарския сектор показват, че биологичното лозаро-винарско производство в България има перспектива.

Един от основните проблеми пред настоящите гроздо-производители е недостатъчното финансиране на производството. МЗХ трябва да оказва подкрепа на такива производители не само в информационен план, но и чрез консултантска помощ при кандидатстване по различни проекти с цел привличане на повече средства в производството на биологично грозде.

Друг сериозен проблем пред биологичното лозарство в България е свързан със сертифицирането и изискването към етикетирането, заложи в европейската и националната нормативна база. Понастоящем, няма задължително изискване за поставяне на европейския или националния знак, с който да са маркирани всички биопродукти, които се разпространяват у нас. Когато продуктът се предлага като биологичен, единственото задължително означение е на кодовия номер на контролиращото лице, което е инспектирало оператора, извършил най-близката по време дейност по производство или обработка. За момента, за потребителя тези означения все още остават трудно разпознаваеми и това създава условия за разпространение на имитации на биологични продукти. Ситуацията ще се промени от 1

юли 2010 г., когато поставянето на европейския знак става задължително за пакетиранияте продукти, произведени в държавите от ЕС, наред с означението за техния произход.

Проблемът с имитациите у нас е доста сериозен и рефлектира върху конкурентноспособността и реномето на биологичните продукти, носещи обозначение „био”, „еко”, „от екологично чист район”, особено що се отнася до биохраните. Дейността на производителите на „фалшиви биохрани” се смята за нелоялна конкуренция, защото представлява заблуждаваща реклама. Заблуждаващите биоетикети нарушават разпоредбите на Закона за прилагането на общите организации на пазарите на земеделски продукти на ЕС. Мерките, които според нашето законодателство могат да се предприемат срещу нарушителите са: информиране за нарушението на производители, дистрибутори и магазини, с цел доброволно преустановяване на нарушението; сезиране на компетентните органи за надзор на пазара; завеждане на съдебни иски. Производителите, поставили заблуждаващ потребителя етикет, че продуктът е биологичен, могат да бъдат наказани с глоба от 1 000 до 10 000 лв.

Биопроизводството следва простичкия принцип, че нашето здраве е пряко свързано с храната, която консумираме и съответно, със здравето на почвата. Биофермерите произвеждат силна, питателна храна от здрава, добре балансирана почва. В работата си те следват стриктни изисквания, познати като био стандарти, които определят какво могат и какво не бива да правят, като крайната цел е опазването на природата. През дългия си исторически път на развитие България съхрани богатите си културни и природозащитни традиции. При постоянно нарастващия интерес към екологичните проблеми и здравословното хранене на населението и с една подпомагаща финансова политика от страна на държавата, която да стимулира развитието на такова производство, нашата страна има добри възможности да заеме място като производителка и износителка на биопродукция, включително и на вина от биологично грозде.

Литература

1. **Аграрен доклад.** 2009. МЗХ, С.
2. *Статистически годишник на Република България.* 2008. НСИ, С.
3. *Национален план за развитие на биологичното земеделие 2006-2013 г.*
www.mzh.government
4. www.bio.bg